

Recenzie

Hegedúsová Vantarová K., Škodová I. (eds): *Rastlinné spoločenstvá Slovenska 5. Travinno-bylinná vegetácia*. Veda, Bratislava, 2014, 580 s. incl. 23 tab., 8 foto, 1 mapa. ISBN: 978-80-224-1355-8.

Nakladateľstvá Slovenskej akadémie vied vydalo koncom roku 2014 v edici „Vegetácia Slovenska“ a ve spolupráci 16 autorů již pátý díl, věnovaný tentokrát travinno-bylinné vegetaci, který je počtem stran zatím nejobjemnější. Neobyčejně podrobné zpracování 8 tříd, 16 řádů, 26 svazů a 118 asociací nabízí pohled do širokého spektra vegetačních typů známých svojí vysokou diverzitou. Jako výchozí data byl prvotně použit soubor 48 432 fytoecologických snímků, který byl po vysvětlení důvodů zúžen na 26 965. Každá jednotka má jednotný rámec zpracování, sestávající z platné a původní formy jména, synonym, diferenciálních a konstantních taxonů (diagnostické druhy), odkazem na nomenklatorický typ, tzv. formální definici a odstavce věnované symorfologii, synfenologii, synekologii, syndynamice, syntaxonomii, synchorologii (podrobnější výskyt na Slovensku; částečně i v okolních zemích, ne však všude dodrženo) a stupni ohrožení. Mnohé spletité problémy vysvětlují dobře zpracované syntaxonomické, resp. nomenklatorické poznámky, kterých je hodně a vyžadují čtenářovu pozornost. Synoptické tabulky poskytují srovnání floristického složení příbuzných jednotek, i když v některých případech zcela nevysvětlují; ukazují však na značné rozdíly v diferenciaci, která je komplikována např. použitím agregátních druhů, někdy také rozdílem v použitém počtu snímků.

Materiál je velmi pestrý a s velkým rozptylem počtu snímků u jednotlivých asociací, tak jak byly během času získány. Největší počet snímků byl zpracován v rámci asociace *Brachypodio pinnati-Molinietum arundinaceae* (235) a *Anthoxantho odorati-Agrostietum tenuis* (194). Nejmenší počet byl použit u více společenstev: méně než pět snímků mají společenstva *Vicetium sylvaticae* (2), společenstvo *Cruciata glabra-Betonica officinalis* (3), *Stipetum tirsae* (4), *Junco compressi-Trifolietum repentis* (4) a *Atriplici prostratae-Chenopodietum crassifolii* (4), atd. Společenstva s nízkým počtem snímků lze přirozeně těžko popisovat a stanovení variability a jejich rozšíření bývá často ve fázi spíše zkušeností než faktů, zvláště, když byly jejich porosty v posledním století téměř zlikvidovány, tak jako je tomu u slanomilné vegetace.

V dalším textu se zabývám jednotlivými třídami vegetace a upozorňuji na určité možné nesrovnalosti nebo nejasnosti, které mě při čtení textu napadly. Cílem následujících řádek proto není na prvním místě kritika výsledků již tak složité práce autorů, ale pouhé naznačení možných budoucích zájmových okruhů k objasnění dosud problematického.

Třída *Festuco-Brometea* zahrnuje primární a sekundární xerothermní a termofilní trávníky zpracované 4 spoluautory, a to se 3 řády a souhrnnou synoptickou tabulkou se 1314 fytoecologickými snímky řazenými dále do 6 dílčích tabulek svazů s vylíčením 24 asociací. Potěšující je rozlišení klasifikovaných jednotek řádu *Brometalia erecti* na svazy *Cirsio-Brachypodium pinnati* a *Bromion erecti*, které demonstruje dříve dosti dlouho diskutovaný syntaxonomický vztah obou jednotek. Potvrzení jejich výskytu ve střední Evropě je zároveň uznáním, že na území bývalého společného státu se oba svazy se subkontinentálním a subatlantským výskytem stýkají.

Diferenciální skupina svazu *Cirsio-Brachypodium pinnati* však není příliš přesvědčivá, navíc např. *Ononis spinosa* má zde, i ve svazu *Bromion erecti*, blízká procenta stálosti, stejně tak jako u jiných svazů druhy *Echium vulgare* (*Bromo-Festucion* vs. *Festucion valesiacae* a *Koelerio-Phleion*), *Stachys recta* (*Bromo-Festucion* vs. *Festucion valesiacae*), *Campanula xylocarpa* s po-

uhými 5 % výskytu ve svazu *Diantho-Seslerion* a 4 % v *Bromo-Festucion* (viz synoptická tabulka třídy). V rámci svazu *Bromo-Festucion* je málo přesvědčivá skupina *Jurinea mollis*, *Erysimum diffusum*, *Seseli hippomarathrum*, *Hornungia petraea* a několika druhů první třídy stálosti, které mají pozitivně diferencovat asociace *Poo badensis-Festucetum pallentis* a *Festuco pallentis-Caricetum humilis*. Podobná situace je u společenstev *Campanulo divergentiformis-Festucetum pallentis* a *Poo badensis-Caricetum humilis*, pozitivně diferencované pouze třemi druhy a navíc s podobnou procentuální stálostí. Rovněž pozitivní diference asociace *Scabioso ochroleuca-Brachypodietum pinnati* na základě jen dvou druhů, jejichž výskyt je však i v ostatních dvou společenstvech svazu *Cirsio-Brachypodion pinnati*, je u tak druhově bohatého společenstva jen málo přesvědčivá. Stejně tak vylišení druhově bohaté asociace *Onobrychido viciifoliae-Brometum erecti* na základě 100 % přítomnosti jednoho diferenciálního druhu *Bromus erectus* vs. 70 % téhož druhu v as. *Brachypodio pinnati-Molinietum arundinaceae* by si zasloužilo příslušného slovního rozboru, i když je zřetelná negativní diference asociace. Některá klasifikace by si obecně zasloužila důslednější komentář, např. právě u as. *Brachypodio-Molinietum arundinaceae* je uveden výskyt *Molinia caerulea* ve třech snímcích a čtenáře by jistě zajímalo o jaký důvod jde (agregace?). Odkaz na výskyt asociace *Stipetum tirsae* v Čechách v souvislosti s reliktu pleistocenních stepí není pravdivý. Tato asociace se v xerothermních a termicky příznivých oblastech Čech vyskytuje, stejně jako v Maďarsku, také jako iniciační stádium na opuštěných polích (např. pod vrchem Oblík a jinde v Českém středohoří), kde setrvává řadu a až desítky let, než do jejich porostů proniknou první teplomilné dřeviny nebo pokryvnější porosty s dominantními *Brachypodium pinnatum*, *Festuca valesiaca*, *F. rupicola*, *Bromus erectus* a dalšími.

Společenstva termofilních a semitermofilních lemů třídy *Trifolio-Geranietea sanguinei* zpracovali 2 spoluautoři a obsahují 2 řady, 3 svazy a 14 asociací se 195 fytoocenologickými snímky uvedenými v jedné synoptické tabulce. Do této třídy byla zahrnuta i 2 společenstva acidofilních lemových společenstev kolinního a montánního stupně, která v některých pracích bývají zařazena do samostatné třídy *Melampyro-Holcetea* Passarge 1979 emend. Klauk 1992. Přestože se jedná o společenstva druhově dosti bohatá, jsou pozitivně vylišena na základě jen jednoho (u šesti asociací), dvou (u tří asociací) až čtyř (v jednom případě sedmi) taxonů. Tady je však námitka nízkého počtu pozitivně diferencovaných druhů o něco méně opodstatněná, protože vylišené skupiny druhů mají v příslušné jednotce alespoň částečně vysokou stálost a v ostatních jednotkách se buď nevyskytují nebo jen s podstatně nižší stálostí. Je tedy lépe zachován princip diference vůči ostatním jednotkám.

Nejobsáhlejší třída *Molinio-Arrhenatheretea*, zahrnující trvalé travní porosty tvořené vegetací mezofilních až hygrophilních luk a pastvin, byla klasifikována do 5 řádů a 9 svazů. Celkem 50 asociací a 3331(!) fytoocenologických snímků reprezentuje kolosální soubor, na jehož zpracování se podílelo 10 spoluautorů. Tady je zajímavé např. složení as. *Primulo veris-Agrostietum capillariss* s druhy *Brachypodium pinnatum*, *Betonica officinalis*, *Laserpitium latifolium*, *Anemone sylvestris* aj. (viz diagnostická skupina), které do jisté míry připomíná společenstva řádu *Brometalia*, event. vazbu na termofilní lemová společenstva.

Autoři textu tuto vazbu správně připomínají, nekomentují však, jaké důvody vysvětlují příčinu jeho zařazení právě mezi společenstva luk. Vyčlenění některých asociací na základě vyšší procentuální stálosti pouze jednoho nebo jen několika málo pozitivně diferencovaných druhů není jednak příliš přesvědčivé (*Poo-Trisetum flavescens* vs. *Alchemillo-Arrhenatheretum elatioris* a *Pastinaco sativae-Arrhenatheretum elatioris*) a navíc zaráží značný nepoměr v počtu diagnostických taxonů oproti as. *Lilio bulbiferi-Arrhenatheretum elatioris* a *Primulo veris-Agrostietum capillariss*. Nabízí se v takovém případě otázka, zda asociace s tak nízkým počtem diagnostických

taxonů ve svazu (*Arrhenatherion elatioris*) jsou skutečně „dobrymi“ asociacemi nebo zda asociace s vysokým počtem těchto taxonů neskrývají „v sobě“ nějaká další dosud nerozlišená společenstva. K tomu přistupuje jiný zjištěný fakt, že společenstvo reprezentované 18 snímků (*Primulo veris-Agrostietum capillaris*) má podstatně více diagnostických taxonů než společenstvo se 194 snímků (*Anthoxantho odorati-Agrostietum tenuis*) a navíc je řada druhů společná a dokonce s nižší stálostí u druhé jednotky. Takový problém se ale částečně objevuje i v následující třídě, v synoptické tabulce svazu *Nardo strictae-Agrostion tenuis*. Vysvětlení by si zasloužil i nepoměr v počtu diagnostických taxonů u as. *Lolietum perennis* vs. dvě další společenstva svazu *Cynosurion cristati*. Vylíšení as. *Alchemillo-Deschampsietum caespitosae*, na základě pouze jediného pozitivně diferencovaného druhu *Phleum rhaeticum* se 43 % stálostí, je na první pohled rovněž nápadné; text však podstatu vysvětluje. Ve svazu *Calthion palustris* je rovněž několik asociací s podobným druhovým složením a vyznačením pouze 1 taxonu jako pozitivně diferenciálního. V takových případech jsou názory autorů velmi žádoucí a čtenářem velmi očekávané. Diferenciace asociace *Poo trivialis-Alopecuretum pratensis* jediným pozitivně diferencovaným druhem *Alopecurus pratensis* se shodnou nebo jen o třídu nižší stálostí se mi jeví jako dosti pochybná a nabízí se v takovém případě vysvětlení, zda tradice nevitězí nad skutečností. Užití taxonů *Polygonum aviculare* agg., *Lolium perenne* a *Matricaria discoidea* jako diferenciálních v as. *Potentilletum anserinae*, kdy tyto druhy mají dokonce vyšší stálost u příbuzné as. *Loto-Potentilletum*, je rovněž sotva na hranici použitelnosti.

Třída *Nardetea strictae* popisuje oligotrofní louky a pastviny podhorského až alpského stupně s dominantním *Nardus stricta* a byla zpracována dvěma spoluautory. Rozlišeno bylo 13 asociací ve 2 svazech a 1 řádu. Tady není uvedena synoptická tabulka pro celou třídu, jak je tomu u ostatní vegetace zpracované v této knize, ale dvě synoptické tabulky na úrovni svazů, které obsahují zpracování 291 a 254 fytoecologických snímků. Zaujme použití pouze jednoho pozitivně diferencovaného druhu (*Oregoeum montanum*) jen s nízkou 26 % stálostí pro vylíšení as. *Hieracio lachenalii-Nardetum strictae* a nepříliš přesvědčivého druhu *Poa alpina* pro as. *Phleo alpini-Nardetum strictae*, zatímco ostatní uvedené jednotky mají počet diagnostických druhů podstatně vyšší. Další v textu uvedené diferenciální druh se jeví jako těžko opodstatněný. Užití *Pimpinella saxifraga* agg., *Euphrasia rostkoviana* agg., *Galium verum* agg. a *Trifolium montanum* pro as. *Campanulo rotundifolii-Dianthetum deltoidis* není rovněž nijak přesvědčivé, i když je zřejmé, že asociace je diferencována od *Festuco rupicolae-Nardetum strictae* zejména negativně.

Následující třída *Calluno-Ulicetea* zahrnující keříčkovitá společenstva vřesovišť, zpracovaná dvěma spoluautory, byla klasifikována na úrovni 1 řádu a 2 svazů. Vyčleněné 3 asociace jsou uvedeny v jedné tabulce společně se dvěma subasociacemi as. *Euphorbia cyparissiae-Callunetum vulgaris*. Obě výše uvedené třídy bývají v některých pracích zařazeny do dvou odpovídajících řádů a společně třídy *Nardo-Callunetea* Preising 1949, někdy včetně společenstev další odlišované třídy *Rhodococco-Vaccinietea* Sýkora 1972. Synoptická tabulka vykazuje zřetelnou a jasnou diferenciaci.

Poslední 3 třídy zahrnují vegetaci vázanou na slané půdy a byly zpracovány třemi spoluautory. Z pochopitelných důvodů bylo využito, kromě vlastních snímků a snímků ze současných prací slovenských botaniků, zejména materiálu našich starších kolegů a předchůdců Vicherka, Kliky, Vlacha, Šmardy a dam Krippelové a Svobodové, kteří měli to štěstí, že tuto vegetaci zastihli a mohli studovat ještě v „optimálnějším“ stavu a na podstatně vyšším počtu lokalit. Bez jejich podkladů by bylo pojednání o této mizející vegetaci fatálně ochuzeno. Takový přístup je vhodným dokladem, jak je důležité do budoucna zachovávat data a pojednání vzniklá za historických okolností. Všechny synoptické tabulky se vyznačují malým počtem diagnostických druhů a kla-

sifikace takových společenstev, často během let ochuzených a silně pozměněných, bývá obecně obtížná. O vegetaci jednoletých halofytních trav pojednává třída *Crypsietea aculeatae*. Do 1 řádu a 1 svazu byly zařazeny 4 asociace, rozlišené na základě 47 fytoecologických snímků doložených z let 1973 až 2009. Následující třída *Festuco-Puccinellieta* zahrnuje vegetaci slaných stepí, jejíž rozsáhlejší porosty jsem ještě v 70. letech hojně zaznamenal v přílehlém Maďarsku, např. na „Hortobágy puszta“. Třída zahrnuje 2 řády se 2 svazy, 7 asociacemi a 188 snímků v synoptické tabulce. Poslední uvedená třída této studie, *Scorzonero-Junceteta gerardii*, reprezentuje vegetaci kontinentálních vlhkých slaných luk a je zastoupena 1 řádem, 1 svazem a 3 asociacemi s 27 snímků v synoptické tabulce. Celá tato vysoce specializovaná skupina vegetace se vyznačuje diferenciací jedním, maximálně dvěma taxony se 100 % stálostí u většiny asociací.

Ve fázi připomínek k užité metodice by bylo možné diskutovat o kritériích, které umožnily odstranění značného množství snímků. Je zřejmé, že každé omezení pro vstupní data vede ke snížení variability souboru. Ve snaze o „objektivní“ přístup zpracování je nutno také postupovat velmi opatrně, protože se může jednat ve skutečnosti o klasické direktivní a málo objektivní přístupy. Mám na mysli zejména výběr jen jednoho snímku z předem pevně vybrané plochy čtverce, a to na základě vžitých postupů (na jakém základě byl vybrán právě ten který jeden snímek?). Toto apriorní pravidlo navíc nebere v úvahu např. skutečné zvětšení plochy čtverce v nerovném terénu a její nepoměry vůči ploše čtverce na mapě, díky stoupajícímu sklonu proti rovině, a ve skutečnosti používá nestejné rozlohy. Také mi chybí vysvětlení proč právě ponechat v souboru všech 9 snímků nebo méně. Zde se velikost čtverce neuplatňuje? Proč jde o jiný přístup k části dat? Je to snad jen proto, že je k dispozici málo snímků? Takové snímky ale mohou pocházet z jednoho vegetačního individua, což sice zvyšuje homotonitu společenstva, ale neobyčejně snižuje možnost posouzení symorfologie, variability, příp. synekologie společenstva z hlediska jeho celého areálu, pokud není explicitně uvedeno.

V této souvislosti mě napadá otázka, do jaké míry je užitá metodika odlišná od klasické, dříve užívané syntaxonomie (přestože používá jejího aparátu), která kladla důraz nejen na prezenci, dominanci, diferenciaci, ale hlavně na váhu druhu (míru jeho afinity) k jednotlivému společenstvu. To kniha neřeší a autoři mají jistě právo vybrat si metodu pro svá zpracování, jak uznají za vhodné. Nezanedbatelné však je, když v jedné publikaci se použité metody v jednotlivých kapitolách (alespoň se mi to tak jeví) mírně liší, byť nepříliš dramaticky, a mám pocit i na mírně rozličné úrovni používání. Ačkoli je deklarována jednotná metodika, zdá se mi, že u jednotlivých zpracovávaných tříd to tak jednotné není (cf. např. první dvě třídy). Na rozdíl od klasické syntaxonomie, užitá metodika mnoho prostoru pro úvahy o hodnotě druhů ve společenstvu a další vysvětlení neposkytuje. Strojně zpracování, a předem nastavené atributy pro konstrukci tabulky vedou k omezení použitelnosti některých druhů pro charakteristiku jednotky nebo dokonce k jejich vyřazení, a to z hlediska uplatnění dlouhodobé zkušenosti autorovi příliš neprospěje. To může být důvodem, proč v řadě jednotek chybí dostatek pozitivně diferencovaných druhů a jsou diferencovány pouze negativně. Užitečnost použité metody však odhalí čas. Předností je sice určitá unifikace zpracování obsáhlého materiálu, ale životní zkušenosti botanika nabyté letitým studiem vegetace odsunuje až příliš do pozadí.

Data ekologické povahy, která mohou mnohé pomoci objasnit, nejsou v řadě prací o vegetaci uvedena a jejich interpretace se většinou omezuje jen na konstatování povahy geologického podkladu a nadmořskou výšku výskytu. Podrobné půdní charakteristiky často chybějí; někdy se objevuje uvedení hodnoty pH, ale většinou nejsou uvedeny půdní profily, mocnosti půdních horizontů, zmínky o kvalitě humusu, nasycenosti půdního komplexu, množství uhlíkatů apod. To ovšem nelze autorům knihy vyčítat tam, kde mohli pracovat jen s tím, co jim bylo známo z literatury,

ale u vlastních snímků a dat by mělo být na podobné charakteristiky předem více pamatováno. Výjimku z tohoto zařitého schématu tady tvoří popisy některých asociací u luční vegetace, kde je řada hodnot ekologických faktorů uvedena.

Je pochopitelné, že při tak širokém materiálu z delšího časového období vystupuje při zpracování dat otázka synonymizace jmen taxonů, jejich agregace a hlavně použitelnosti při zpracování na základě nedostatečného určení v době sběru nebo dokonce neexistující podrobnější determinace (*Oenothera biennis* agg., *Bolboschoenus* spec. div. aj.). Přesto se nabízí otázka, jak byly taxonomické skupiny typu *Achillea millefolium* agg., *Cardaminopsis arenosa* agg., *Carex flava* agg., *Festuca valesiaca* agg., *Utricularia vulgaris* agg. použity při vlastní klasifikaci. Např. do agregátu *Festuca valesiaca* byly zahrnuty dva druhy *Festuca valesiaca* a *F. pseudodalmatica*. Pokud tomu tak vždy v této práci je, nabízí se logická otázka, jak byly vylišeny asociace *Festucetum pseudodalmaticae* a *Inula oculi-christi-Festucetum pseudodalmaticae*? Jejich postavení v tabulce, kde *Festuca pseudodalmatica* chybí, působí tak kuriózně. Je tak neúměrně rozšířen rozptyl druhu *Festuca valesiaca* i do asociací, kde se ve skutečnosti téměř nebo vůbec nevyskytuje. Není snad pochyb o tom, zda si autoři uvědomují, že zařazení *Festuca pseudodalmatica* pod *F. valesiaca* musí mít nutně při pouhém mechanickém zpracování fatální následky pro diferenciaci a klasifikaci, stejně tak jako např. v Čechách podobné přiřazování druhu *F. pseudovina* pod *F. ovina*. V takovém a podobných případech se samotný princip racionální klasifikace, jako výsledku lidského poznání, odsunuje značně do pozadí. Takové problémy není sice snadné řešit, ale použijeme-li naznačeného příkladu, existují přece lokality, kde je znám výskyt pouze *F. pseudodalmatica*, a takové porosty mohly být využity, resp. v metodice pojednány a v textu uvedeny jako reprezentativní.

Zařazení do vyšších jednotek systému je obvykle výsledkem kombinace v té době nejvíce užívané klasifikace, pohledu na soubor jednotek a jejich postavení ve vymezeném studovaném území a mnohem méně soubornému zhodnocení celkového areálu jednotek v celé Evropě a floristickému složení při jejím prvotním platném popisu. Jen tak se může stát, že pro typus je vybrán snímek z okraje areálu, bez ohledu na skutečné složení autorem popsáného souboru, který je ve floristickém složení značně odlišný od posuzovaného souboru. To umožňuje pak přesouvání jednotky do odlišných nadřazených jednotek, podle pohledu a názoru autora formovaného odlišným územím, zde jako příklad uveďme *Saxifrago paniculatae-Seslerietum* zařazené do svazu *Diantho lumnitzeri-Seslerion*. Navíc asociace *Saxifrago paniculatae-Seslerietum* byla autorem prof. Klikou popsána primárně jako společenstvo České kotliny, přesně řečeno z Křivoklátska, tedy z oblasti bez výrazného vlivu panonských a karpatských prvků. Druhy jako *Calamagrostis varia*, *Campanula xylocarpa*, *Primula auricula*, *Aster alpinus*, *Draba aizoides*, *Minuartia langii*, *Inula ensifolia*, *Pulsatilla slavica*, *P. subslavica*, *P. grandis* a řada dalších uvedených v tabulce rozhodně nekorespondují s popisem autora a jsou v jeho uvedeném souboru zcela cizí. Zařazení podobných porostů ze Slovenska k této asociaci je tedy více než diskutabilní a chybné a bylo by třeba uvažovat o jině, analogické jednotce. Bohužel stanovený nomenklatorický typ již nelze změnit. Tady zcela selhala recenzní činnost.

Synoptická tabulka, kromě vysoce přínosné informace o přítomnosti, stálosti a dominanci taxonů, může také odhalit určitou nepřesvědčivost některých skupin taxonů používaných jako diagnostických/diferenciálních. Tam, kde se jedná o chudá společenstva je pochopitelné, že skupiny mohou být diferencovány jen na základě jednoho nebo několika málo druhů, ale tam, kde jde o společenstva obecně druhově bohatá je to již důvodem k zamyšlení. Může to poukazovat na řadu faktorů, z nichž jedním může být rozdílný přístup ke klasifikaci u jednotek stejného ranku.

Dvě téměř technické poznámky nakonec. Pozoruhodné jsou rozdíly v citovanosti odkazů: první kapitola (*Festuco-Brometea*) poskytuje jako srovnávací práci z ČR většinou jen kompendium

„Vegetace ČR“, která dovoluje porovnat jednotlivý snímkový materiál jen s obtížemi, zvláště když jsou v tomto díle z ČR uvedeny chybné literární odkazy na primární studie (?). To sice uspořilo práci autorům slovenské kapitoly, ale čtenář získává tak podvědomý pocit, že v sousedství se dosud, kromě výše zmíněného kompendia, nic v syntaxonomii příslušné jednotky neudělalo. Je to zároveň v rozporu s korektními citacemi v ostatních kapitolách, kde jsou většinou uvedeny primární práce se snímky a nikoli jen odkazy na synoptické tabulky. Tady asi selhala editorská (a recenzní) práce. Kompilace jsou citovány dokonce i tam, kde se žádný z autorů tohoto souhrnného díla problémem nezabýval; jedná se tedy *de facto* o převzaté údaje a nikoli autorizované popisy, jak je např. uvedeno u as. *Festuco-Stipetum*. Tato skutečnost snižuje hodnotu informace, a to je škoda.

Nepříjemnou chybou je špatné „zalomení“ tabulky 5 (nepatrně i v tab. 19), kde hodnoty ve sloupcích jsou posunuty vlevo a neodpovídají tak ve skutečnosti jednotlivým asociacím. Pokud si toho čtenář nepovšimne, může dojít k chybné interpretaci, či následně i k chybnému srovnání s dalším snímkovým materiálem. Takovým chybám se, bohužel, nevyhne téměř žádná mnohastránková publikace s tabulkami.

Myslím, že se najde dost geobotaniků, kteří mají na výše uvedený text právem jiný názor a proto nelze brát uvedené připomínky jako apriorně kritické, ale předkládám je jako názor a námitku k možnému zamyšlení. Nesporným faktem však zůstává, že kniha posunula znalosti o složení vegetace Slovenska nejen o značný kus dopředu. Se ctí se zhostila vysoce pracného úkolu podrobně shrnout dosavadní znalosti slovenských geobotaniků a zveřejnit celkový pohled na současný převládající názor na travinnou vegetaci tohoto krásného území. Každý, kdo se zajímá o vegetaci Evropy, v ní najde hodně poučení a mnohou inspiraci. Gratulace autorům je proto nanejvýš potřebná a rád tak činím.

JIŘÍ KOLBEK